

סוגיות בדף היומי

ב"מ נ"ג. "מעשר שני בטיל ברובא"

לאכילת מע"ש או קו"ק ב"מ. מבחינים התוס' בהבדל מהותי, בין מחיצות המתירות טלטול בשבת, לבין המחיצות המתירות אכילת מע"ש. לגבי אכילת מע"ש ב"מ, כל עוד רוב המחיצות קיימות, אפי' אם חלק מהחומה נפלה, כל עוד לעיר יש שם של מוקף מחיצה, משום רוב מחיצות, מספיק בכדי להתיר אכילת מע"ש ב"מ, משא"כ לגבי מחיצת שבת, ברגע שנבעו פרצות בחומה, שוב לא ניתן לטלטל ברחובות י"מ. תוס' מוכיחים את דבריהם מסוגי' מפורשת במס' פסחים, ובמס' עירובין.

הגאון רבי יוסף הנגל, בספרו גליוני הש"ס על מס' סוכה בדף ז' שואל קושי' עצומה על דברי תוס' אלו מגמ' במס' סוכה. הגמ' בדף ז'. אומרת שיש מקרים מסויימים בם אנו מכשירים דפנות של סוכה למרות שלגבי מחיצת שבת, אנו אומרים שהדופן הזו, אינה מספקת בכדי ליצור מחיצת שבת, כך גם ההיפך, יש מקרים בהם מחיצת שבת נחשבת למחיצה, למרות שלגבי סוכה לא נחשבת המחיצה למחיצה. הגמ' שם אומרת שבשבת שבתוך חג הסוכות, כאשר תהיה לפנינו מחיצה שהיא כשירה לגבי הלכות שבת, למרות שהיא לא כשרה לגבי הלכות מחיצה בסוכה, אנו אומרים מיגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה, כך גם הפוך, מגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת, הדבר גם נפסק להלכה בשו"ע (הל' סוכה סי' תר"ל סעי' ז'): "סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי, או ע"ג באר שיש לה פסים הר"ז סוכה כשרה, מגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה או הפוך. שואל הגאון רבי יוסף הנגל, תוס' אצלנו מוכיחים מכמה גמרות שבי"מ, כאשר רוב המחיצות קיימות, אלא שנבעו במחיצות פרצות, אנו אומרים: שאסור לטלטל בה, ואילו לגבי אכילת קו"ק ולענין אכילת מע"ש אנו אומרים ש"מ נחשבת לעיר מוקפת מחיצות, מדוע שלא נאמר מגו דהוי דופן לענין מע"ש הוי דופן לענין שבת, רבי יוסף הנגל נשאר בצ"ע.

יש אולי מקום לחלק בין הנושאים. למרות שלכל מחיצה יש מערכת הלכות שונה, אינם דומים דיני מחיצות סוכה לדיני מחיצות שבת, לכל אחד מהנושאים יש הלכות נפרדות, מ"מ מטרת המחיצות זהה, הסוכה אינה נכשרת אלא אם המקום מוקף מחיצות מעין דירה, כך גם לגבי טלטול בשבת, כאשר התורה אוסרת הוצאה, היא אוסרת את ההוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, המאפיין רשה"י הוא מקום המוקף מחיצות. מטרת המחיצות בשני הנושאים הוא שהמקום ייחשב מוקף מחיצות. אבל העניין שונה בתכלית כאשר אנו דנים בענין של עיר מוקפת מחיצות לגבי אכילת מע"ש וקו"ק, היתר אכילת הקו"ק והמע"ש בירושלים כל עוד החומות קיימות, והאיסור לאכול אותם ב"מ, כאשר החומות אינם קיימות אין זה כלל וכלל משום דין מחיצה, קדושתה של י"מ מותנית בכך שהעיר י"מ תהיה מוקפת בחומתה, זו החומה שנבנתה מימי יהושע בן נון. וכך כותב הרמב"ם בפ"ז מהל' בית הבחירה הל' י"ג: 10 קדושות הם בא"י זו למעלה מזו. עיירות המוקפות חומה מקודשות משאר הארץ וכו', ובהלכה י"ד: י"מ מקודשת משאר העיירות המוקפות חומה שאוכלים קו"ק ומע"ש לפנים מחומתה, היינו היתר אכילת מע"ש וקו"ק ב"מ נובע מתוך כך ש"מ היא עיר המוקפת חומה, שהרי ברגע שהיא אינה מוקפת חומה, חסר לה בשם עיר, עיר כדי שתהיה עם דיניה חייבת להיות מוקפת חומה, היקף החומה של י"מ משווה לי"מ את קדושת העיר י"מ לאכילת מע"ש וקו"ק, אין בזה כלל וכלל דין מחיצה המתרת, זו לא המחיצה אלא שם העיר, שהיא מוקפת חומה. מעתה, מובנים הדברים היטב, כל עוד שרוב החומות קיימות, גם אם נבעו בהם פרצות, עדיין נחשבת העיר לעיר מוקפת חומה ואכילת מע"ש וקו"ק עדיין מותרת בה, לא משום היותה מוקפת מחיצות, אלא משום שעדיין שם עיר מוקפת חומה עליה, משא"כ לגבי מחיצות שבת, שברגע שיש בהם פרצות יותר מ-10, אנו מתייחסים למחיצה כאילו אינה מותרת את המקום בטלטול, לא שייך א"כ לבוא ולומר מגו דהוי דופן למע"ש הוי דופן לשבת, המתיר במע"ש הוא לא הדופן אלא שם המקום. (האדמו"ר מטאלנא שליט"א).

כידוע, בשנה הראשונה והשנייה של השמיטה, ובשנה הרביעית והחמישית יש להפריש מלבד תרומה גדולה ומע"ש"ר גם מע"ש. מע"ש דינו להיות מופרש עשירית ממה שנשאר, אחר שהופרשה התרומה גדולה והמע"ש"ר, ויש להעלות את המע"ש ולאכול בירושלים. יש איסור תורה לאכול אותו מחוץ לי"מ, ובמקרה שקשה להעלות את הפירות לי"מ, יש אפשרות לחלל את הפירות על מטבע, ולהעלות את הכסף לי"מ לקנות דברי מאכל, ולאכולם בקדושת מע"ש ב"מ. נאמר בברייתא שמטבע של מע"ש שתיפול לתוך כיס מטבעות של חולין, אנו אומרים שהמטבע בטילה ברוב, וכל מטבע שתילקח מהכיס, ינהגו בה מנהג חולין, אבל הדין הזה שמע"ש בטל ברוב, הוא דין מוגבל למקרה מסויים מאד, וכפי שהברייתא ממשיכה, ובאיזה מע"ש אמרו, במעשר שאין בו שו"פ ושנכנס לי"מ ויצא. מטבע של מע"ש רגילה, לא תתבטל ברוב, זאת משום הכלל כל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטל, כל איסור שיש אפשרות להתיר את האיסור, אנו אומרים עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, איסור כזה שיתיר שוב אינו בטל אפי' בתערובת של אלף כנגד אחד. מעתה, מטבע של מע"ש בהחלט צריך להיחשב כדבר שיש לו מתירין, שהרי ניתן לקחת את המטבע של המע"ש ולהעלות אותו לי"מ לקנות בו דבר אכילה ולאכול, ולכן גם כאשר היא נופלת לכיס מלא מטבעות, לא היה על המטבע להתבטל, לכן מוסיפה הברייתא ואומרת שהמציאות הזו של מע"ש בטיל ברובא, נאמר במטבע כזו של מע"ש, שאין אפשרות לא להעלות אותו ולא לחלל אותו, ובאיזה מע"ש אמרו, במע"ש שאין בו שו"פ או שנכנס לי"מ ויצא. מע"ש שהיה בירושלים ויצא מ"מ, למטבע הזה אין כבר אפשרות לא לחלל ולא להביאה לי"מ. והגמ' שואלת: "שנכנס לי"מ ויצא ואמאי וליהדר ונעלייה". המטבע שנפלה ברוב גם אם היתה ב"מ ויצאה, עדיין אין שום סברא שנאמר שמטבע זו נקראת דבר שאין לו מתירין, ניתן להעלות את כל הכיס לי"מ. עונה הגמ': "מאי יצאה דנפול מחיצות". הדין הוא שמע"ש שנמצא ב"מ, אין אפשרות לחלל אותו על מטבע, כאשר התורה איפשרה לאדם לחלל את פרי המע"ש על מטבע, היה זה רק באופן של "כי ירחק ממך הדרך לא תוכל שאתה", אבל כאשר אדם נמצא ב"מ, ובידו פירות של מע"ש, לא ניתן לחלל אותם, ברגע שמחיצות י"מ קלטו את הפירות, שוב חל על הפירות הללו דין שהם לא ניתנים לחילול. מצד שני פירות מע"ש הנמצאים ב"מ, הרי מצוותם באכילה. מעתה, מה כוונת הברייתא באומרה, שמע"ש מתבטל ברוב, באופן של מע"ש שיצא מחוץ לי"מ. מסבירה הגמ' מדובר בפירות מע"ש (ולא במטבע) שנכנסו לי"מ ונפלו לתוך תערובת של פירות אחרים של חולין ומחיצות ירושלים נפלו. אם המחיצות נפלו, שוב אין קדושה בירושלים, לא ניתן לאכול את הפירות ב"מ, שהרי קדושת י"מ נובעת מחומותיה, וברגע שאין לי"מ חומות, אין אפשרות לאכול את הפירות. מצד שני, כבר לא ניתן גם לחלל את הפירות על מטבע לחכות שישקמו את החומות, זאת משום שהפירות נקלטו כבר ב"מ כאשר היו לה מחיצות, ואנו אומרים מחיצה לקלוט. פרי שהיה ב"מ, לא ניתן לחלל אותו גם אם הוא יצא מ"מ. כוונת הברייתא באומרה שנכנס לי"מ ויצא, לא שהפירות יצאו, אלא שהחומות נפלו. פרי כזה של מע"ש, כאשר הוא נופל לתוך פירות חולין, הוא מתבטל, אין לו גדר של דבר שיש לו מתירין, אין שום היתר לפירות האלו, לא ניתן, לא לאכול אותם, משום החומות הנפולות, ולא לחלל אותם, משום קליטת החומות.

תוס' בד"ה "דנפול מחיצות". אומרים דבר מעניין: "דנפול מחיצות פירוש רוב המחיצות, דאם נפיל מקצתם אע"ג דאסור לטלטל בשבת, מ"מ מיקרי מחיצה לענין אכילת מע"ש וקדושת קלים". אנו יודעים שיש דין של מקום המוקף מחיצות לגבי הלכות שבת, כאשר עיר מוקפת במחיצות, אין אנו מתייחסים לרחובות שבה כרה"ר אלא כרה"י, כך גם לגבי אכילת מע"ש או קו"ק ב"מ, המחיצות, היינו, החומות, הם שנותנות את ההיתר